

La maternitat entre reixes: Wad Ras

L'únic Centre Penitenciari a Catalunya on ser mare i presa

Entrada al Departament de Mares del Centre Penitenciari de dones. Font: Pròpia

És fosc. El sol fa estona que s'ha post i les faroles dels carrers del districte de Sant Martí es comencen a encendre. A meitats del carrer Doctor Trueta ens trobem amb un edifici que no crida gaire l'atenció, però que és molt diferent a la resta. El [Centre Penitenciari de Dones](#), conegut popularment com a Wad Ras, s'erigeix davant nostre. Ens dirigim a l'entrada i travessem la primera de tres portes. Un cop dins, ens trobem amb una recepció de vidre envoltada per dos detectors de metalls. De la porta de la nostra dreta en surt Trini.

Acabada la seva jornada laboral, Trini, amb la intenció de dirigir-se cap a casa, es para a parlar amb nosaltres sobre el lloc on treballa: el Departament de Mares

del Centre Penitenciari. La seva feina allà és particular: ajudar a la criança dels nens que neixen a la presó. Cada dia, Trini, col·laboradora de [Tata Inti](#), s'esforça per garantir els drets dels nadons i donar la possibilitat a les mares de viure una maternitat entre reixes.

Tata Inti és una cooperativa sense ànim de lucre que el que busca és “fer d'aquest, un món més jugable”. Creada el 2014 al barri de Sants, l'entitat vetlla pel compliment de l'article 31 de la Convenció dels drets de la infància, que garantitza el descans i l'esplai dels nens. Trini, amb l'ajuda de voluntaris, s'encarrega de normalitzar la vida dels nadons que viuen a la presó: els treuen a passejar, fan activitats, els porten a l'escola bressol... “Les mares saben que són preses i que les coses més quotidianes no les poden fer”, explica, “però els nens no es queden sense fer-ho”.

“Les mares saben que són preses i que les coses més quotidianes no les poden fer, però els nens no es queden sense fer-ho”

De fet, Wad-ras és del pocs centres específics existents per dones i és l'únic que compta amb un Departament de Mares en tota Catalunya. En aquest espai, les mares tenen en certa manera menys restriccions que en altres mòduls: poden sortir al pati amb els seus nens, poden baixar a comprar i acostumen a separar-les de les altres preses per tal de protegir el menor. El Departament s'adapta a

les condicions dels infants, però manté certs protocols com el recompte de preses a la tarda.

Les dones només poden accedir a aquest espai un cop han donat a llum. Igual que qualsevol altre dona, disposen de les 16 setmanes de baixa per maternitat dictades per la llei. Durant aquest temps, es dediquen exclusivament a la criança del seu nadó. Un cop passats els quatre mesos, si el seu tipus de pena els permet treballar, la mare pot optar per deixar el seu fill a càrrec d'un educador, proporcionat pel mateix centre, fins a l'hora de dinar. L'estada al Departament de Mares dura fins que l'infant fa tres anys. En aquest moment, si la mare ha de seguir complint condemna a presó, el nadó és destinat amb els seus familiars o a un centre d'acollida.

El Departament cobreix totes les necessitats de les deu mares i deu nadons que hi poden viure, tot i que actualment hi ha nou places ocupades. Educadores, infermeres, treballadores socials, auxiliars, pediatres i metges... Totes vetllen per la bona convivència de les membres. Un paper important el realitzen les psicòlogues, que s'encarreguen de fer un seguiment individualitzat a les mares. El tractament que els fan és més estricte que el de la resta de preses, per tal de garantir la salut del nadó. En cas de perill, es posen en contacte amb el Ministeri Fiscal de Menors, qui pot arribar a retirar la custòdia.

Sala de jocs de l'interior del Departament de Mares. Font: Agustí Codinach

Trini ens presenta a Carmen Díaz, una de les psicòlogues del Centre Penitenciari de Dones. “Soc funcionària de la Generalitat i porto treballant a presons des de l’any 1998”, comenta. Però una de les majors diferències que s’ha trobat amb els altres departaments i presons, és que per treballar amb les mares i nadons és necessari no tenir antecedents penals.

Díaz camina per l’únic passadís del Departament de Mares i saluda a les preses i nadons. Algunes la paren per demanar-li consell, d’altres tan sols necessiten parlar. Ella es mostra atenta i empatitza amb les seves situacions per ajudar-les a millorar. Explica que un 90% de les preses “ha rebut maltractes físics o psicològics” així com també agressions i violacions normalment per part de parelles i familiars. “Molts no haguéssim tingut la força o valentia que tenen elles”, assegura.

“Molts no haguéssim tingut la força o valentia que tenen elles”

De fet, moltes d'elles consideren l'arribada a la presó com una salvació. “Menys mal que he entrat a presó, perquè sinó m'hagués quedat en una cuneta amb sobredosis”, “menys mal que he entrat a presó per estar cuidada”, “menys mal que he entrat a presó perquè sinó m'haguessin matat”. Díaz escolta aquestes declaracions sovint en les seves teràpies. Fins i tot, s'ha trobat casos on la dona havia estat condemnada per matar el seu agressor.

Per tots aquests motius, la maternitat pot ser una dificultat afegida. Tot i això, algunes dones acostumen a veure el fet de ser mares com una raó per millorar i reinserir-se en la societat. En canvi, també són presents episodis on es tergiversa la situació i la mare utilitza el nadó pel seu propi benefici. “Existeixen casos on mares han posat droga als bolquers de la criatura”, relata Díaz.

Cal tenir en compte que hi ha una diferència visible entre presos i preses. Mentre que les dones entren amb una gran càrrega familiar, els homes se'n desentenien més. “Els presos seuen al pati com si no tinguessin família, descansant, amb un cigarro en mà”, comenta Díaz, “i les preses quan entren demanen trucar a la família, als fills, volen treballar, treure'ls-hi diners...”. A més, concretament en el Departament de Mares, les dones senten molta pressió en la criança del seu fill i s'exigeixen molt. Segons Díaz, “són unes grans lluitadores”.

Però la mare no és l'única que està present en el desenvolupament del nen. També reben suport d'educadores, voluntàries, infermeres... "Tenen molta sobreprotecció", afirma Díaz, ja que totes elles intenten normalitzar les seves vides malgrat la situació que viuen. Tot i així, el nen "està privat de llibertat" i això influirà en la seva criança, perquè s'acostumen a la rutina del Centre Penitenciari i un cop fora d'aquest els costa canviar els hàbits.

Després de transmetre'ns els seus coneixements, Trini i Díaz abandonen el Centre i s'encaminen al metro. Un dia més, les internes reconeixen la seva tasca: "les mares no s'enfaden, estan agraïdes, diuen 'jo no puc, tu sí'".